

ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ, ХАРАКТЕРИСТИКИ, СКЛАДОВІ

В статті висвітлено існуючі підходи до формування потенціалу підприємства та окреслено характеристики за ними. Досліджено підходи та визначено принципи щодо формування потенціалу суб'єкта господарювання. Проведено дослідження елементів потенціалу у розрізі підходів та доведено з одного боку їх розгалуженість, з іншого – обмеженість, а також їх повтор та дублювання за окремими складовими. Доведено необхідність комплексного дослідження потенціалу підприємства, що спрямоване, в першу чергу, на ефективність та результативність його діяльності.

Ключові слова: потенціал підприємства, складові елементи потенціалу, ресурсний підхід, виробничий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал.

G.I. RZAEV, O.V. BELASH
Kmelnytskyi National University

BUSINESS POTENTIAL: APPROACHES, CHARACTERISTICS, COMPONENTS

In this article existing approaches to the formation of business potential and their characteristics were clarified. The main characteristics of the potential under the defined set of approaches were examined in the study. Also, the scientists representing these approaches were mentioned. The business potential was grouped into a resource, target and effective potential as business capacities and into collective relations and abilities. The principles of potential formation of the economic entity were studied through the prism of approaches to its understanding. The elements of the potential were defined and their branching on the other hand and narrowness on the other hand were proved in the context of the approaches. The repetition and duplication of the elements by the separate components were studied as well. Branching of approaches to the definition of the concept and absence of their interrelation were proved with the focus on the financial results of the business. It was emphasized that there is no systematic or integrated approach to understanding the concept of potential. It was proved that the pass-through connection of the elements of the potential doesn't exist and so don't exist the approaches to understanding the concept with the efficiency and effectiveness of the business. It was proved that a comprehensive study of the business potential is needed. The study must first of all optimize the competitiveness of the company.

Keywords: business potential, components of the potential, resource approach, production potential, financial potential, innovative potential.

Вступ. Результативність функціонування підприємства значною мірою залежить не тільки від початкового капіталу суб'єкта господарювання, а й від його потенціалу, його складових елементів та від ефективності його використання. Конкурентоспроможність підприємства, його прибутковість, стан економічної безпеки в свою чергу створюють певні передумови формування потенціалу підприємства, що дозволить протистояти негативним факторам на нестабільному ринку, бути запорукою успішного функціонування суб'єкта господарювання та забезпечити позитивну тенденцію результативності його діяльності.

За умов функціонування у конкурентному середовищі підприємства повинно мати мобільний потенціал, який би відповідав умовам господарювання що склалися, а також потенціал, що за складом та структурою відповідав умовам господарювання, виробничій програмі та сприяв прибутковій діяльності господарюючого суб'єкта. Структура потенціалу та його мобільність є запорукою успішного функціонування суб'єкта господарювання. Умови часу вимагають дослідження потенціалу та складових його елементів відповідно до трансформаційних процесів, що відбуваються. Удосконалення концептуальних підходів, оптимізація складових, спрощення розуміння та осмислення існуючих проблем потребують подальших досліджень та адаптації даного поняття до умов господарювання, що склалися.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні значна кількість публікацій присвячена проблемам формування та структури потенціалу, оцінки і аналізу, оптимізації його структури у розрізі складових. Сутність поняття «потенціал підприємства» та підходи до переліку його складових розглядає значна частина науковців. Потенціал підприємства поділили на об'єктивну та суб'єктивну складову пропонують Воронкова А.Е., Гура В.Л., Краснокутська Н.С., Нижник Т.Т., Погорелов Ю.С., Олексюк О.І., Репіна І.М., Ровенська В.В., Ружицька Т.Д., Устенко М.О., Федонін О.С. та ін. Поділ потенціалу на складові за ресурсним підходом здійснили Градов А.П., Єменко С., Котлов В.А., Овдієнко Н.В., Ушакова Н.М. та ін. Ареф'єва О., Коренков О., Шаманська О.І. розглядали елементи потенціалу з точки зору комплексного підходу. Різноманітність підходів до визначення суті поняття та розбіжності у його складових обумовили необхідність їх узагальнення, спрощення та пристосування до сучасних умов господарювання, що і обумовило мету даної статті.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження існуючих підходів до сутності поняття «потенціал», визначення його складових, визначення основних характеристик потенціалу підприємства та обґрунтування вагомих напрямів дослідження на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Умови господарювання та особливості діяльності підприємств у конкурентному середовищі обумовили різноплановість досліджень потенціалу підприємства та його складових елементів. У сучасній економічній літературі найбільш поширеними є підходи до розуміння самого поняття є такі: ресурсний, цільовий, результативний стратегічний, у розрізі колективних

відносин та здібностей персоналу та ін. Більш детально зазначені підходи, характеристики за ними, їх представники розглянуто у табл. 1. Нами визначено основні характеристики потенціалу, у відповідності до запропонованих підходів до нього. Розглянемо окремі з них.

Більшість науковців дійшли висновку, що дане поняття краще характеризує та передає його сутність комплексний підхід, так потенціал підприємства визначається, як наявність на підприємстві різних складових елементів ресурсів, які можна застосувати чи мобілізувати за допомогою трудових відносин, що виникли у колективі, заради забезпечення здатності підприємства досягати поставлених короткострокових та довгострокових цілей, шляхом виконання відповідних завдань, бути конкурентоспроможним та виробляти таку кількість товарів, яка б могла задовольнити споживачів своєю якістю та кількістю, а виробників прибутком, отриманим у результаті їх реалізації [1, с.61].

При тому існує значна кількість авторів, що пропонують досліджувати персонал у розрізі ресурсів підприємства, у розрізі цілі (мети) функціонування, розглядати потенціал, як можливості. Безумовно існує значна кількість підходів, кожний із яких потребує подальшого вивчення та удосконалення. Спрямовання будь-якого підходу до потенціалу підприємства окреслює певне коло питань та відповідних характеристик потенціалу, що обумовлюють в першу чергу його складові [2, 3, 5, 8, 15, 18, 20, 22–27].

Таблиця 1

Підходи до сутності поняття «потенціал підприємства» та характеристики за ними

Підхід	Автори	Основні характеристики потенціалу відповідно до окреслених підходів
1	2	3
Ресурсний	Абалкін Л.І. [15, с.7], Архангельський В.М. [8, с.6-7], Балацький О.Ф. [19, с.535], Горбунов Е.П. [27, с.5–8], Ігнатовський П.А. [28, с.74–78], Лукинов І.І. [22, с.14], Мокроусова Т.О. [2, с.110], Мочалов Б.М. [20, с.10], Репіна І.М. [8, с.7], Фігурнов Є.Б. [18, с.7], Шевченко Д.К. [21, с.15].	- потенціалом є узагальнена кількість ресурсів [15, с.7]; - потенціал підприємства як сукупність ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, і спроможність його співробітників і менеджерів використовувати ресурси з метою створення товарів, виконання робіт, надання послуг та отримання максимального прибутку [2, с.110]; - сума потенціалів трудових, природних, виробничих ресурсів [27, с.5–8]; - засоби, запаси джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або рішення певної задачі, тобто як сукупність визначених накопичених ресурсів [8, с.6-7] - це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів [18, с.7]; - сукупність виробничих ресурсів, об'єднані в процесі виробництва, та мають певні потенційні можливості в сфері виробництва матеріальних благ та послуг [21, с.15].
Цільовий	Должанський І.З. [24, с.13], Лапін Є.В. [23, с.28-29], Марушков Р.В. [3, с.50], Федонін О.С. [8, с.11].	- потенціал підприємства являє собою реальну або ймовірну здатність виконувати цілеспрямовану роботу [24, с.13]; - сукупні можливості підприємства визначати, формувати і максимально задовольняти потреби споживачів у товарах і послугах в процесі оптимальної взаємодії з навколишнім середовищем і раціонального використання ресурсів [23, с.28-29]; - здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів [3, с.50];
В розрізі колективних відносин та здібностей	Лук'янихін В.О. [25, с.34], Самоукін Л.І. [3, с.50], Отенко І.П. [26, с.11].	- сукупні можливості її членів досягати поставленої мети, які оцінюються в конкретній ситуації на визначену перспективу [25, с.34]; - організована й керована сукупність можливостей соціально-економічної системи для досягнення її цілей [26, с.11]; - необхідно розглядати у взаємозв'язку з властивими кожній суспільно-економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, трудовим колективом, а також управлінським апаратом підприємства з приводу повного використання їхніх здібностей зі створення матеріальних благ і послуг [3, с.50];
Потенціал, як можливість	Андреев К.Л. [8, с.8].	- це цілісне уявлення про єдність структури і функції об'єкта, вияв їх взаємозв'язку [8, с.8];
Результатний	Краснокутська Н.С [5, с.7-8].	- потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання [5, с.7-8]

Ресурсний підхід потенціалу розглядають, як сукупність необхідних для функціонування або

розвитку системи різних видів ресурсів [18, с.7] підприємства, як сукупність ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, і спроможність його співробітників і менеджерів використовувати ресурси з метою створення товарів, виконання робіт, надання послуг та отримання максимального прибутку [2, с.110]. Потенціал у ресурсному підході є узагальнена кількість ресурсів [15, с.7].

Сутність потенціалу підприємства у розрізі цільового підходу являє собою реальну або ймовірну здатність виконувати цілеспрямовану роботу [24, с.13], а також сукупні можливості підприємства визначати, формувати і максимально задовольняти потреби споживачів у товарах і послугах в процесі оптимальної взаємодії з навколишнім середовищем і раціонального використання ресурсів [23, с.28-29].

В розрізі колективних відносин та здібностей сутність потенціалу являє собою сукупні можливості її членів досягати поставленої мети, які оцінюються в конкретній ситуації на визначену перспективу [25, с.34].

Таблиця 2

Підходи до складових елементів потенціалу підприємства

Автори	Підходи	Принципи формування елементів потенціалу
1	2	3
Єменко С. [5, с.13], Градов А.П., Ушакова Н.М. [5, с.13-14], Котлов В.А., Овдієнко Н.В. [10, с.40], Ковтун О.І. [12, с.29], Анчишкін А.І. [14, с.13], Абалкін Л.І. [15, с.214], Бузько І.Р., Дмитренко І.Є., Сущенко О.А. [16, с.99], Білик М. [17, с.40].	Ресурсний підхід	- наявність ресурсної складової та потенційної можливості її використання - здатність підприємства використовувати свої ресурси - взаємопов'язана сукупність ресурсів та можливостей підприємства, яка визначає перспективи його діяльності.
Краснокутська Н.С. [5, с.16]; Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. [8, с.14–20]; Устенко М.О. [7, с.232]; Ареф'єва О., Коренков О. [6, с.147]; Шаманська О.І. [2, с.112], Ровенська В.В. [9, с.71], Воронкова А.Е., Погорелов Ю.С. [10, с.78].	Ресурсний підхід, Організаційно - функціональний підхід, Поділ елементів на об'єктивну та суб'єктивну складові	- загальнотеоретичну модель формування потенціалу підприємства, що враховує сутність потенціалу як категорії та взаємозв'язок між інформацією як основним засобом отримання даних та визначення цілей щодо формування потенціалу і функціональними видами потенціалу [8, с.14–20]; - виробничо-фінансові можливості (виробничий потенціал, фінансовий потенціал, комунікаційний потенціал) інтелектуальні можливості (інноваційний потенціал, маркетинговий потенціал, управлінський потенціал) та трудові можливості (трудова потенціал і мотиваційний потенціал [10, с.78]; - об'єктивні складові пов'язані з матеріально-речовинною та особою формою потенціалу підприємства Вони споживаються і відтворюються у тій чи іншій формі у процесі функціонування [7, с.232]; - суб'єктивні складові пов'язані із суспільної форми їх виявлення. Вони не споживаються, а становлять передумову, загальноекономічний, загальногосподарський соціальний чинник раціонального споживання об'єктивних складових. [7, с.232];
Козловський В.О., Причепя І.В. [12, с.31-32].	Поділ елементів на внутрішні та зовнішні	- потенціал підприємства визначається внутрішнім потенціалом (внутрішні можливості) та зовнішнім потенціалом (ринкові шанси), виявлення та використання яких в повній мірі дозволить зайняти гідну нішу на конкурентному ринку [12, с. 32]
С. Іщук [13, с.31-32]	Функціональний підхід	- чим потужніше база (матеріально-технічна) науково-технічного прогресу, тим ширше горизонти впровадження його досягнень, більше можливостей для вдосконалення і збільшення розмірів елементів виробничого потенціалу промислового підприємства [13, с.31-32].

Потенціал, як можливість розглядається поодинокими авторами. Так К.Л. Андрєєв розглядає сутність потенціалу підприємства, як цілісне уявлення про єдність структури і функції об'єкта, вияв їх

взаємозв'язку [8, с.8]. Результативний підхід потенціалу підприємства розглядається, як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання [5, с.7-8].

Відсутність єдиного підходу має місце і при дослідженні складових елементів потенціалу підприємства. Існує поділ потенціалу за двома компонентами, кожна із яких містить детальний перелік елементів. Є поділи більш вузьчі, які групують елементи потенціалу відповідно у розрізі діяльності підприємства. У табл. 2 наведено перелік підходів до складових елементів потенціалу за науковцями.

Узагальнюючи підходи авторами запропоновано групове визначення до елементів потенціалу підприємства: це не лише наявність ресурсної складової та потенційної можливості її використання, а й виробничо-фінансові можливості (виробничий потенціал, фінансовий потенціал, комунікаційний потенціал) інтелектуальні можливості (інноваційний потенціал, маркетинговий потенціал, управлінський потенціал) та трудові можливості (трудова потенція і мотиваційний потенціал [10, с.78]. Потенціал підприємства визначається внутрішнім потенціалом (внутрішні можливості) та зовнішнім потенціалом (ринкові шанси), виявлення та використання яких в повній мірі дозволить зайняти гідну нішу на конкурентному ринку [12, с. 32] і чим потужніше база (матеріально-технічна) науково-технічного прогресу, тим ширше горизонти впровадження його досягнень, більше можливостей для вдосконалення і збільшення розмірів елементів виробничого потенціалу промислового підприємства [13, с.31-32].

Найбільш поширеним поділом потенціалу є його розгалуження на об'єктивну та суб'єктивну компоненти. Об'єктивний потенціал характеризується як матеріально-речовинна так і особова форма, тобто вона споживається та відтворюється в процесі виробництва та розвитку суб'єкта господарювання. Більшість вчених до неї відносять: виробничий, інноваційний потенціал, фінансовий, потенціал відтворення, інфраструктурний та інформаційний потенціал [4, с. 180].

Виробничий елемент об'єктивної складової включає в себе потенціал основних та оборотних фондів, нематеріальних активів, землі та природнокліматичних умов, а також потенціал технологічного персоналу. Тобто ті ресурси та можливості, які повністю та безпосередньо забезпечують виробничий процес чи процес надання послуг.

Інноваційний елемент характеризує сферу розробки, сприйняття та впровадження інновацій, які б могли оптимізувати будь-який сектор діяльності суб'єкта господарювання, не зважаючи на те виробничі це, управлінські чи організаційні процеси [4, с.180]. В сучасному світі, коли науково-технічний процес не стоїть на місці, а з кожним днем вчені зі всього світу розробляють нові технології, саме інноваційна складова є гарантом досягнення успіху будь-якого суб'єкта господарювання.

Фінансовий потенціал полягає у фінансових ресурсах, які наявні на підприємстві, незалежно від шляхів їх залучення, та можуть бути використанні для покриття будь-яких витрат. Це можуть бути як власні, так і запозичені чи залучені кошти чи фінансові можливості. Певна група вчених до фінансової складової відносить інвестиційну, інша ж, навпаки, виділяє її як повноцінний елемент потенціалу. Але, безумовно, що фінансова складова, що інвестиційна, на сьогоднішній день, є теж однією із головних умов успішного ведення бізнесу.

Потенціал відтворення характеризує можливість діючої системи формування та відновлення основних фондів, забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції підприємства [4, с.180]. Тобто це є можливість додаткового залучення різних складових потенціалу з метою відтворення або підтримки загального потенціалу підприємства.

Основою інфраструктурного потенціалу є фактори, які зумовлюють привабливість місця розташування господарюючого суб'єкта, що забезпечують розвинену ринкову інфраструктуру, легке виконання логістичної функції підприємства, тощо [4, с.180]. Тобто інфраструктурний потенціал полягає у виборі такого місця розташування, яке б дозволяло задовольнити як збутові, так і споживчі потреби підприємства, а також забезпечити підприємство виробничими приміщеннями і територіями, комунікаціями та можливостями розширення відповідного рівня.

Інформаційний потенціал полягає у створенні своєчасного інформаційного забезпечення підприємства для його повноцінного функціонування [4, с.180]. Це інформаційне забезпечення повинне включати достовірну, своєчасну та актуальну вхідну, вихідну, нормативно-довідкову та оперативну інформацію, яка б слугувала основою для прийняття доцільних та обґрунтованих рішень.

Описані вище види потенціалу є об'єктивними складовими, тобто вони можуть повністю або частково контролюватись управлінським персоналом підприємства, який може впливати на нього в такій мірі, яка б була достатньою для досягнення поставлених цілей.

Другою компонентою потенціалу є суб'єктивна складова, яка є не контролюваною підприємством на 100%, оскільки залежить від персоналу. До цього різновиду потенціалу належить: науково-технічний, управлінський, кадровий, маркетинговий та потенціал організаційної структури управління [4, с.180].

Науково-технічний потенціал проявляється у здатності працівників суб'єкта господарювання здійснювати наукові дослідження та розробки з метою удосконалення виробничих та технологічних процесів, розподілу видів продукції [4, с.180].

Управлінський потенціал є певною сукупністю здібностей та можливостей апарату управління забезпечувати досягнення поточних та стратегічних цілей діяльності підприємства. Управлінський потенціал — це навички та здібності керівників усіх рівнів управління з формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку соціально-економічної системи підприємства. Саме вміння

організувати та залучити людей до спільно поставленої мети підприємства дає змогу долати різного роду труднощі та реалізовувати у життя на нереальні, на перший погляд, плани.

Кадровий потенціал проявляється в певній сукупності навиків та здібностей персоналу щодо забезпечення ефективного функціонування підприємства. Кадрова складова полягає у такому підборі працівників, який би відповідав певному кваліфікаційному та демографічному рівню, прагнув до самовдосконалення та навчання, регулярно відвідував курси підвищення кваліфікації [4, с.180]. Адже саме від працівників, а особливо робітників залежить як працюватиме підприємство, якої якості товари чи послуги воно буде постачати на ринок.

Маркетинговий потенціал є здатністю господарюючого суб'єкта систематизовано й планомірно спрямувати всі свої функції (визначення потреб і попиту, організація виробництва, продаж і після продажне обслуговування) на задоволення потреб споживачів і використання потенційних ринків збуту [4, с.180]. Враховуючи вибагливість потреб сьогоденного споживача та асортимент запропонованих на ринку товарів і послуг маркетингова складова є першою у структурі за значимістю, після трудової, виробничої та фінансової.

Потенціал організаційної структури управління відображається у здатності існуючої організаційної структури забезпечувати достатньо високий рівень ефективності розвитку та роботи підприємства в мінливих ринкових умовах [4, с.180].

Отже, суб'єктивна складова потенціалу в більшій мірі залежить від людського фактору та вмінні персоналу будь-якого структурного рівня пристосовуватись до ситуацій, які складаються у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також вміло застосовувати за цих умов свої знання та навички.

В науковій літературі також є представлені різноманітні класифікації складових потенціалу, але вони всі містять більш розгалужену структуру. Проаналізувавши наукову літературу було виявлено та згруповано авторів за елементами, які вони класифікують складовими потенціалу підприємства (табл. 2), а також виявлено низку підходів, які застосовуються при групуванні елементів потенціалу.

Одним із найпоширеніших підходів щодо визначення складових є ресурсний підхід. У табл. 3 представником даного підходу виступає Єменко С., який вважає, що потенціал складається з кадрових ресурсів та основних фондів [5, с.13]. Котлов В.А., Овдієнко Н.В. ще додають матеріальну складову. На нашу думку, даний підхід значно обмежує можливості потенціалу, особливо на сучасному етапі розвитку, оскільки діяльність більшості суб'єктів господарювання не обмежується лише виробництвом. Градов А.П. та Ушакова Н.М. теж є представниками ресурсного підходу і їхній поділ потенціалу є найбільш розгалуженим серед усіх представників, оскільки включає в себе технічну, технологічну, кадрову, фінансову, просторову, інформаційну складову та організаційну структуру системи управління [5, с.13-14].

Решта авторів зазначених у таблиці поєднали ресурсний та організаційно-функціональний підхід до виділення структурних складових потенціалу, чим, на нашу думку, удосконалили її, показавши всі її найсуттєвіші аспекти.

Проте у науковців даного підходу теж різняться думки щодо тих елементів, які мають входити до структури потенціалу. Всі представники даного підходу, без виключень, до складу потенціалу включають: кадрову складову, виробничу (вона включає в себе потенціал землі та природнокліматичні умови, основні, оборотні та нематеріальні фонди та потенціал технологічного потенціалу) та фінансову.

Такі науковці як Краснокутська Н.С., Федонін О.С., Устенко М.О. та інші також виділяють просторовий, інформаційний, інноваційний, науково-технічний, управлінський, маркетинговий потенціал та потенціал організаційної структури системи управління. Краснокутська Н.С. та Устенко М.О. також виокремлюють потенціал відтворення, а Федонін О.С., Рєпіна І.М. та Олексюк О.І. вирізняють інвестиційний, логістичний та інформаційно-обчислювальний потенціал. Але найбільш ширший спектр даного підходу запропонували Федонін О.С., Рєпіна І.М. та Олексюк О.І., включивши до потенціалу сімнадцять складових.

Доцільно наголосити, що за окремими авторами, що представлені у табл. 3 кількість складових елементів потенціалу представлена у більш укрупненому вигляді. Так для прикладу, Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Князев С.А., Рзаєва Т.Г. [29, с.35] (у табл.3) пропонують чотири складових, але при подальшому поділі авторами вивчаються наступні елементи потенціалу: економічний (виробничий, трудовий, соціальний); науково-технічний (матеріально-технічних ресурсів, кадрових, організаційних, інформаційних); природно-ресурсний; екологічний (в цілому 9 складових).

В цілому, проведені дослідження дали змогу зауважити, що на сьогодні існує значна розгалуженість елементів потенціалу, кількість яких коливається від 2 до 15 елементів. Крім того, за окремими авторами відзначається повтор та дублювання деяких елементів потенціалу.

Висновок. Дослідження теоретичних підходів до визначення суті потенціалу та його складових елементів дали змогу окреслити певний перелік проблем та дискусійних питань, що потребують першочергового вирішення. Так основними питаннями, що на нашу думку, не відповідають сучасним умовам господарювання і потребують подальшого дослідження є такі:

- розгалуженість підходів до визначення самого поняття та відсутність їх взаємозв'язку, з орієнтацією на кінцеві фінансові результати діяльності підприємства;
- відсутність системного та комплексного підходу до розуміння поняття потенціалу підприємства, що ґрунтувався б не тільки на ресурсному, але й цільовому, стратегічному та

результативному підходах;

- різноманітність елементів потенціалу, що не завжди відповідають підходу до його формування;
- відсутність наскрізного зв'язку елементів потенціалу та підходів до розуміння самого поняття з ефективністю та результативністю діяльності підприємства.

Таблиця 3

Складові елементи потенціалу підприємства у сучасних дослідженнях

Складові елементи потенціалу \ Автори	Єменко С. [5, с.13]	Градов А.П. Ушакова Н.М. [5, с.13-14]	Краснокутська Н.С. [5, с.16]	Федонін О.С. Рєпіна І.М. Олександр О.І. [8, с.14-20]	Устенко М.О. [7, с.232]	Ареф'єва О., Коренков О. [6, с.147]	Шаманська О.І. [2, с.112]	Ровенська В.В. [9, с.71]	Воронкова А.Е., Погорелов Ю.С. [10, с.78]	Асаул А. Н., Войнаренко М. П., Князев С. А., Рзаєва Т. Г. [29, с.35]	Котлов В.А., Овдієнко Н.В. [11]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
Технічний		+					+				
Технологічний		+					+				
Кадровий	+	+	+	+	+	+	+	+			+
Просторовий		+	+	+	+						
Інформаційний		+	+	+	+		+				
Потенціал організаційної структури системи управління		+	+	+	+						
Інвестиційний				+							
Інноваційний			+	+	+				+		
Потенціал землі та природно-кліматичні умови			+	+	+	+	+	+	+		
Основних фондів	+		+	+	+	+	+	+	+		+
Матеріальних фондів			+	+	+	+	+	+	+		+
Нематеріальних активів			+	+	+	+	+	+	+		
Потенціал технологічного персоналу			+	+	+	+	+	+	+		
Фінансовий		+	+	+	+	+	+	+	+		
Науково-технічний			+	+	+			+		+	
Управлінський			+	+	+	+		+	+		
Маркетинговий			+	+	+	+		+	+		
Логістичний				+				+			
Інформаційно-обчислювальний				+							
Потенціал відтворення			+		+						
Економічний										+	
Природно-ресурсний										+	
Екологічний										+	
Разом	2	7	15	17	15	9	10	11	9	4/9	3

Вирішення та урахування зазначених дискусійних та проблемних питань дасть змогу розробити єдиний підхід до розуміння самого поняття «потенціал», структурувати його складові, обумовити доцільність комплексного дослідження, що спрямоване в першу чергу на результативність та ефективність діяльності підприємства, а також на підтримку рівня його конкурентоспроможності.

Література

1. Рзаєва Т. Г. Потенціал підприємства в розрізі підходів до його визначення / Т. Г. Рзаєва, Г. І. Рзаєв, К. В. Гуменюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки : науковий журнал. – Хмельницький, 2013. – № 2. Т. 1. – С. 57–62.
2. Шаманська О. І. Загальна система формування економічного потенціалу / О. І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2 (92). – С. 109–114.
3. Гура В. Л. Аналіз трактувань поняття «потенціал підприємства» / В. Л. Гура // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – № 2. – С. 49–53.
4. Ружицька Т. Д. Сутність та складові елементи поняття «економічний потенціал підприємства» / Т. Д. Ружицька // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 5. Т. 2. – С. 178–181.
5. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчальний посібник / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

6. Нижник Т. Т. Складові елементи потенціалу виробничих економічних систем / Т. Т. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 5. Т. 2. – С. 146–148.
7. Устенко М. О. Об'єктивні та суб'єктивні складові потенціалу підприємства як важлива умова його розвитку / М. О. Устенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 33. – С. 231–233.
8. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2006. – 316 с.
9. Воронкова А. Е. Потенціал підприємства як основа його довгострокового розвитку / А. Е. Воронкова, Ю. С. Погорелов // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4 (94). – С. 77–82.
10. Овдиенко В. Н. Производственный потенциал предприятия / В. Н. Овдиенко, В. А. Котлов. – М. : Экономика, 2002. – 559 с.
11. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади / В. Свірський // Світ фінансів. – 2007. – № 4(13). – С. 43–51.
12. Козловський В.О. Теоретико-методологічні підходи до визначення потенціалу підприємства / В.О. Козловський, І. В. Причепа // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2007. – № 3. – С. 28–33.
13. Іщук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств / С. Іщук // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 48–56.
14. Анчишкин А. И. Прогнозирование роста социалистической экономики / А.И. Анчишкин. – М. : Экономика, 1973. – 294 с.
15. Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики / Л. И. Абалкин. – М. : Мысль, 1981. – 231 с.
16. Бузько І. Р. Стратегічний потенціал і формування пріоритетів у розвитку підприємств : монографія / І. Р. Бузько, І. Є. Дмитренко, О. А. Сущенко. – Алчевськ : ДГМІ, 2002. – 216 с.
17. Білик М. Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства / М. Білик // Економіст. – № 11. – С. 40–42.
18. Потенціал підприємства: формування та використання : підручник / Н. В. Касьянова, Д. В. Солоха, В. В. Морева, О. В. Белякова, О. Б. Балакай. – Донецьк : Цифрова типографія, 2012. – 257 с.
19. Балацкий О. Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем / общ. ред. О. Ф. Балацкий. – Сумы : Университетская книга, 2006. – 973 с.
20. Ворсовський О. Л. Теоретико-методологічні основи потенціалу підприємства / О. Л. Ворсовський // Економіка та держава – 2008. – № 8. – С. 42–44.
21. Шевченко Д. К. Проблемы эффективности использования экономического потенциала / Д. К. Шевченко. – Владивосток : Дальневосточного университета, 2001. – 156 с.
22. Лукинов И. Аграрный потенциал: исчисление и использование / И. Лукинов, А. Онищенко, Б. Пасхавер // Вопросы экономики. – 1998. – № 1. – С. 12–21.
23. Лапин, Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 310 с.
24. Должанський І. З. Управління потенціалом підприємства : навч. посіб. / І. З. Должанський, Т. О. Загорна, О. О. Удалих, І. М. Герасименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.
25. Лук'янихін В. О. Потенціал системи управління та персонал сучасної організації / В. О. Лук'янихін // Вісник «СумДу». – Суми, 2004. – № 9 (68). – С. 34–47.
26. Отенко И.П. Методологические основы управления потенциалом предприятия. Научное издание / И. П. Отенко. – Харьков : ХНЭУ, 2004. – 216 с.
27. Горбунов Э.П. Экономический потенциал развитого социалистического общества / Э.П. Горбунов // Вопросы экономики. – 1981. – № 9. – С. 5–8.
28. Игнатовский П.А. Экономический потенциал и условия действенности хозяйственного механизма / П.А. Игнатовский // Плановое хозяйство. – 1980. – № 2. – С. 74–78.
29. Асаул А. Н. Производственно экономический потенциал и деловая активность субъектов предпринимательской деятельности / А.Н. Асаул, М.П. Войнаренко, С.А. Князев, Т.Г. Рзаева ; под ред. А. Н. Асаула. – СПб : АНО ИПЭВ, 2011. – 312 с.

References

1. Rzaeva T. G. Potencial pidpryyemstva v rozrizi pidxodiv do jogo vyznachennya / T. G. Rzaeva, G. I. Rzaev, K. V. Gumenyuk // Herald of Khmelnytskyi National University. Ekonomichni nauky: Naukovy zhurnal. - Xmelnyczkyj, 2013. – T1, No 2. – S. 57-62.
2. Shamans'ka O. I. Zagal'na sy'stema formuvannya ekonomichnogo potencialu / O. I. Shamanska // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2009. – No2 (92) – S.109–114.
3. Gura V. L. Analiz traktuvan' ponyattya «potencial pidpryyemstva» / V. L. Gura // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2007. – No2. – S.49–53.
4. Ruzhyczka T. D. Sutnist' ta skladovi elementy' ponyattya «ekonomichnyj potencial pidpryyemstva» / T.D. Ruzh'ycz'ka // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2009. – T. 5, No 2. – С. 178-181.
5. Krasnokutska N. S. Potencial pidpryyemstva: formuvannya ta ocinka: Navchalnyj posibnyk. / N. S. Krasnokuts'ka. - K.: Centr navchal'noyi literatury, 2005. - 352 s.
6. Nyzhnyk T. T. Skladovi elementy' potencialu vyrobnychx ekonomichny'x system / T. T. Nyzhnyk // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2011. T.2, No 5. C.146-148.
7. Ustenko M. O. Obyektyvni ta subyektyvni skladovi potencialu pidpryyemstva yak vazhlyva umova jogo rozvy'tku / M. O. Ustenko // Visnyk ekonomiky' transportu i promy'slovosti. – 2011. No33 – С. 231-233

8. Fedonin O. S. Potencial pidpryyemstva: formuvannya ta ocinka: navch. posibny'k / O. S. Fedonin, I. M. Ryepina, O. I. Oleksyuk / – K.: KNEU, 2006. – 316 s.
9. Voronkova A. E. Potencial pidpryyemstva yak osnova jogo dovgestrokovogo rozvy'tku / A. E. Voronkova, Yu. S. Pogorelov // Aktualni problemy ekonomiky. – 2009. – No4 (94). – S. 77–82.
10. Ovdienko V. N. Proyzvodstvenny'j potency'al predpry'yaty'ya / V. N. Ovdienko, V. A. Kotlov. – M.: E'konomyka, 2002. – 559 s.
11. Svirs'kyj V. Finansovyj potencial: teoretyko-konceptualni zasady. Svit finansiv. – 2007. – No 4(13). – S. 43–51.
12. Kozlovskiy V. O. Teoretyko-metodologichni pidxody do vyznachennya potencialu pidpryyemstva / V.O. Kozlovskiy, I. V. Prychepa // Visnyk Vinnyczkogo politexnichnogo insty'tutu. – 2007. – No 3. – S. 28–33.
13. Ishhuk S. Konceptualni zasady' formuvannya ta rozvy'tku vy'robny'chogo potencialu promyslovyx pidpry'yemstv [Tekst] / S. Ishhuk // Regional'na ekonomika. – 2005. – No 2. – S. 48–56.
14. Anchyskyn A. Y'. Prognozy'rovany'e rosta socy'aly'stycheskoj ekonomiky / A.Y. Anchyskyn // - M.; E'konomy'ka, 1973. – 294 s.
15. Abalkyn L. Y. Dyalektyka sotsyalystycheskoj ekonomiky / L. Y. Abalkyn. M.; Mysl, 1981. – 231 s.
16. Buzko I. R. Strategichnyj potencial i formuvannya priory'tetiv u rozvytku pidpryyemstv: monografiya / I. R. Buzko, I. Ye. Dmy'trenko, O. A. Sushhenko. — Alchevsk: DGMI, 2002. 216 s.
17. Bilyk M. Udoshkalennya metody'chny'x pidxodiv do analizu finansovogo stanu pidpryyemstva / M. Bily'k // Ekonomist. - No11 – s.40–42.
18. Kas'yanova N. V. Potencial pidpryyemstva: formuvannya ta vykorystannya: pidruchnyk / N. V. Kas'yanova, D. V. Soloxa, V. V. Moreva, O. V. Byelyakova, O. B. Balakaj. Doneczk: Cy'frova typografiya, 2012. –257 s.
19. Balaczkyj O. F. E'konomycheskyj potencyal admynystratyvnyx y proyzvodstvennyx system [Tekst] / obshh. red. O. F. Balaczkyj. Sumy : Uny'versy'tetskaya knyga, 2006. 973 s.
20. Vorsovskiy O. L. Teorety'ko–metodologichni osnovy potencialu pidpryyemstva / O. L. Vorsovskiy// Ekonomika ta derzhava – 2008. – No8. S.42–44.
21. Shevchenko D. K. Problemy efektyvnosti yspolzovannya ekonomycheskogo potencyala /D. K. Shevchenko// – Vladyvostok: Dalnevostochno uny'versy'teta, 2001. – 156s.
22. Lukynov Y. Agrarnyj potencyal: y'schyslenye y yspolzovanye / Y. Lukynov, A. Ony'shenko, B. Pasxaver // Voprosy' e'konomyky. 1998. No1. S.12–21.
23. Lapyn, E. V. E'konomychesky'j potency'al predpryyaty'ya [Tekst] : monografiya / E. V. Lapy'n. – Sumy : Unyversytetskaya knyga, 2002. – 310 s.
24. Dolzhanskij I. Z. Upravlinnya potencialom pidpryyemstva: navch. posib. / I. Z. Dolzhanskij, T. O. Zagorna, O. O. Udalyx, I. M. Gerasymenko. K.: Centr navchal'noy literatury', 2006. 362 s.
25. Lukyanyxin V. O. Potencial sy'stemy' upravlinnya ta personal suchasnoyi organizaciyi / V. O. Lukyanyxin // Visnyk «SumDu». Sumy, 2004. No 9 (68). – S. 34–47.
26. Otenko Y'. P. Metodology'chesky'e osnovy' upravleniya potencyalom predpryyaty'ya. Nauchnoe yzdanye / Y'. P. Otenko. – Xarkov : XNE'U, 2004. 216 s.
27. Gorbunov E'. P. Ekonomycheskyj potencyal razvytogo socyaly'stycheskogo obshhestva // Voprosy ekonomiky. 1981. No 9. S. 5–8.
28. Ygnatovskiy P.A. E'konomycheskyj potencyal y uslovyia dejstvennosti xozyajstvennogo mexanyzma // Planovoe xozyajstvo. 1980. No2. S.74–78.
29. Asaul A. N. Proyzvodstvenno e'konomycheskyj potencyal delovaya aktivnost subektov predprynymatelskoj deyatel'nosti / A.N. Asaul, M.P. Vojnarenko, S.A. Knyazev, T.G. Rzayeva; pod red. zasl. deyat. nauky` RF d-ra ekon. nauk, prof. A. N. Asaula. SPb.: ANO Y'PE'V, 2011. 312 s.

Рецензія/Peer review : 22.4.2015 р.

Надрукована/Printed : 10.5.2015 р.

Стаття рецензована редакційною колегією